

880203 088

A88/003 CO:2071522

18 januari 1988

TURKSE COMMUNISTEN "VERLIEZEN" LEIDERS DOOR TAXATIE-FOUT

De Turkse communisten in ballingschap maken roerige tijden door. De leiding van de reeds sedert 1923 verboden Turkse Communistische Partij (TKP, Turkiye Komunist Partisi) besloot in oktober vorig jaar tot een fusie met haar geestverwanten, verenigd in de Turkse Arbeiders Partij (TIP, Turkiye Isci Partisi). Kort daarop beoordeelde de zo ontstane Verenigde Communistische Partij van Turkije (TBKP, Turkiye Birleski Komunist Partisi) het politieke klimaat in Ankara dusdanig gunstig, dat de tijd rijp geacht werd voor de terugkeer uit ballingschap van de leiders van beide "bloedgroepen" TKP en TIP. Speculerend op internationale steun en op de angst bij de Turkse autoriteiten voor een slechte pers in het buitenland, keerden Haydar KUTLU en Nihat SARGIN op 16 november jl. naar hun vaderland terug. In plaats van te werken aan de beoogde oprichting van een legale communistische partij in Turkije, zochten beiden sedertdien achter de tralies. Een analyse van een pijnlijke taxatiefout.

TURKSE COMMUNISTEN "VERLIEZEN" LEIDERS DOOR TAXATIE-FOUT

Hoewel beide partijen al enige jaren nauw samenwerkten in de "Linkse Unie" en de partijprogramma's erg veel overeenkomst vertonen, kwam de aankondiging van de fusie tussen TKP en TIP op een persconferentie van begin oktober 1987 voor velen onverwacht. Deze bijeenkomst in Brussel betekende tevens het laatste openbare optreden van TIP-leidster Behice BORAN. De 77-jarige sociologe, die de wegens pro-Koerdische standpunten in 1971 verboden TIP vanaf de heropricting in 1975 vanuit België leidde, overleed nog dezelfde maand. In de laatste fase van haar leven was de TIP niet meer dan een papieren tijger. De met veel fanfare aangekondigde fusie met de TKP moet dan ook vooral gezien worden als een gebeurtenis van propagandistische aard.

Een fusie van de twee in het buitenland residerende illegale communistische partijen wekt voor de buitenwacht de indruk van grote eensgezindheid, die schrill afsteekt tegen de verdeeldheid die er heerst binnen het legale linkse politieke blok in Turkije. Daarbij komt dat de TIP, bijna letterlijk op stervens na dood, tussen 1961 en 1971 als legale partij in Turkije een goede naam genoot, waarvan de TKP via een fusie waarschijnlijk nog enigszins hoopt te profiteren. Deze indruk werd nog versterkt toen kort na het overlijden van BORAN Nihat SARGIN zich als nieuwe secretaris-generaal van de TIP presenteerde. SARGIN was tot voor kort nog lid van het Centraal Comite van de TKP en lijkt dus min of meer als executeur testamentair het erfgoed van de TIP te beheren tot de fusie eind 1988 formeel haar beslag heeft gekregen.

Op 29 oktober 1987 maakten SARGIN en de secretaris-generaal van de TKP, Haydar KUTLU (alias Nabi YAGCI) bekend dat zij hun zelfgekozen ballingschap zouden opheffen en terugkeren naar Turkije om een legale start te maken met de nieuwe TBKP. De Turkse communisten hebben tot op heden geen reden voor dit even opmerkelijke als riskante besluit gegeven, maar een aantal factoren zal hiertoe zeker hebben bijgedragen. Zij zullen zich allereerst aangemoedigd hebben gevoeld door uitspraken van de Turkse premier Turgut OZAL. In zijn campagne rond het op 6 september gehouden referendum over de vervroegde terugkeer in de politiek van de na de staatsgreep van 1980 uitgesloten oude politici, liet de eerste minister weten dat op langere termijn gedacht kan worden aan erkenning van een communistische partij, tegelijk met een islamitisch-fundamentalistische. Ook gaf OZAL persoonlijk toestemming voor de begrafenis van Behice BORAN in Turkije en vond er een herdenkingsplechtigheid plaats in het parlement, waarvan zij enige jaren deel uitmaakte.

Op het oog leek het politieke klimaat in Turkije dan ook gunstig voor een terugkeer van communistische politici, vooral toen een (krappe) meerderheid van de Turkse bevolking zich in het referendum uitsprak voor herstel van alle rechten van de oude politici. De regering OZAL, met algemene verkiezingen voor de deur, wist alle ogen van de internationale gemeenschap op zich gericht en leek er met het oog op het zo vurig door haar begeerde lidmaatschap van de EG alles aan gelegen, te bewijzen dat Turkije een democratie is naar Westerse snit.

Tegen deze achtergrond maakten KUTLU en SARGIN bekend dat zij op 16 november in het vliegtuig naar Ankara zouden stappen. Het duo wist zich bij deze reis omringd door een omvangrijk internationaal gezelschap van journalisten, Europarlementariers (o.a. leden van Westeuropese cp-en, groenen en andere progressieve fracties) en mensen van Amnesty International. Dit gezelschap moest de Turkse autoriteiten ervan weerhouden de communistische leiders te arresteren, waarbij gespeculeerd werd op de angst voor de publieke opinie in West-Europa. Dit bleek een pijnlijke taxatie-fout.

Onmiddellijk nadat het tweetal zijn terugkeer aankondigde, lieten de Turkse autoriteiten al weten dat overgegaan zou worden tot arrestatie. Premier OZAL en anderen wezen er bij herhaling op dat de artikelen 141 en 142 van het Wetboek van Strafrecht, waarin op het oproepen tot klassenstrijd zware gevangenisstraffen zijn gesteld, nog steeds van kracht zijn. De TBKP-leiding liet zich evenwel niet meer van haar voornemen afbrengen. Na een massaal afscheid in Dusseldorf (waarvoor de in de DDR verblijvende KUTLU geen visum kreeg, waardoor hij slechts per video-scherm aanwezig kon zijn) vertrokken SARGIN en KUTLU samen met het internationale gezelschap vanuit Munchen richting Ankara. Tegelijk maakte de radio-zender van de TKP, Bizim Radio, die sedert jaar en dag uitzendt vanuit Leipzig in de DDR, bekend dat met ingang van 16 november alle uitzendingen gestaakt zouden worden. Dit besluit was genomen, zo liet de zender weten, om het succes van de nieuwe fase waarin de partij nu beland was, niet te belemmeren.

Vier dagen later was de zender echter weer in de lucht. De Turkse regering liet de communistische leiders namelijk onmiddellijk na aankomst wegvoeren naar het hoofdkwartier van de Turkse veiligheidsdienst (MIT), de internationale delegatie in opperste verwarring en verontwaardiging achterlatend. Diezelfde avond verdedigde president EVREN, na de staatsgreep van 1980 de leider van de Turkse militaire junta, in een toespraak voor de televisie de arrestatie van het tweetal. Hij noemde de terugkeer een provocatie. In Turkije is nu geen plaats voor een communistische partij, omdat het legaliseren ervan zal leiden tot anarchie, aldus de president. Hij beschuldigde de Europarlementariërs ervan zich te bemoeien met binnenlandse aangelegenheden van Turkije.

Internationale reacties bleven niet uit. De Turkse vertegenwoordiger bij de EG, Ozden SANBERK, werd door de voorzitter van het Europese Parlement om opheldering gevraagd en het Europarlement aanvaardde een resolutie, ingediend door de communistische fracties, waarin de onmiddellijke vrijlating werd geëist en vrijheid van politiek handelen. Amnesty International riep op tot vrijlating en ook in de Raad van Europa werden vragen gesteld. Jacques DELORS, lid van de Europese Commissie, zei tegenover de buitenland-commissie van het Franse parlement, dat de arrestaties aantonen dat Turkije niet voldoet aan de eisen voor het EG-lidmaatschap.

Alles wijst er inderdaad op dat het Turkse lidmaatschap van de EG door de gebeurtenissen niet dichterbij is gekomen. Die angst heeft zich blijkbaar ook meester gemaakt van premier OZAL, die KUTLU en SARGIN er publiekelijk van beschuldigde met hun terugkeer naar Turkije de bedoeling te hebben gehad de relatie tussen Turkije en de EG te verslechteren. Hij lijkt dan ook verre van gelukkig met de arrestatie en behandeling van de communistische leiders, maar lijkt in deze affaire te hebben moeten buigen voor de machtige wil van het Turkse leger. De angst voor het communisme in deze gelederen is traditioneel zeer groot, hetgeen nog versterkt wordt door de actieve steun van de TKP aan het Koerdisch separatisme. De legertop is dan ook nog steeds mordicus tegen een legalisering van een communistische partij in Turkije.

In een poging van de regering OZAL om het geschonden Turkse blazoen op te poetsen, is onlangs besloten alsnog de Europese Conventie tegen Marteling te ondertekenen, waartoe Turkije tot voor kort niet bereid was. Of dit de stemming binnen de EG zal doen omslaan in het voordeel van Ankara lijkt echter twijfelachtig, want organisaties als Amnesty International laten steeds weer weten dat in Turkse gevangenen nog veel misstanden heersen.

Rest de vraag hoe de numeriek sterke aanhang van de TKP in West-Europa reageert op de berichten over veronderstelde martelingen, uitsluiting van advocaten e.d. Tot op heden is de reactie beperkt gebleven tot enkele demonstraties, doch als KUTLU en SARGIN na een proces de 15 jaar gevangenisstraf opgelegd zouden krijgen die hen boven het hoofd hangt, lijkt het niet onmogelijk dat de TKP-sympatisanten in West-Europa hun voorzichtigheid laten varen en kiezen voor hardere acties tegen Turkse doelen.